

A vibrant illustration of children flying kites in a forest. The scene is set in a lush green forest with tall, thin trees. In the upper left corner, a bright yellow sun with rays is visible. Several white birds are flying in the sky. Numerous children of various ages and ethnicities are scattered throughout the scene, each holding a kite string. The kites are in various stages of flight, with some fully open and others just starting. The children are wearing colorful clothing, and their expressions are joyful. The overall atmosphere is one of happiness and outdoor activity.

DOLDERSE KRONIEK

Kleine geschiedenis van Den Dolder - 2

www.HistorischeVerenigingDenDolder.nl

Uitgave van de Historische Vereniging Den Dolder

24ste jaargang nr. 2- mei 2021

Voorwoord

2e uitgave Kleine geschiedenis van Den Dolder

Hallo meisjes en jongens van Den Dolder!

We hebben weer een boekje gemaakt met leuke weetjes over Den Dolder, hoe het vroeger was. Blader gauw verder!

En beste ouder, grootouder, verzorger, buurman, buurvrouw, juf en meester!

Deze kroniek is al weer de tweede speciale uitgave voor alle jeugd van Den Dolder. Voelt u zich (ook) aangesproken? We hopen het. De vorige jeugdchroniek werd goed ontvangen. Ook 'grote mensen' vonden hem lezenswaard en sommigen noemden het een bewaarexemplaar! Geweldig.

Wij hebben weer enkele historische feiten weergegeven zonder volledig te willen zijn. Juist door ons te beperken en het luchtig te houden verwachten wij meer interesse. En daar is het ons om te doen. Wij sluiten met onze werkvormen, onderwerpen en taalgebruik hopelijk aan bij de jeugd van nu. Misschien is het voor u soms wat te populair gesteld of trappen we een open deur in... het zij zo. Voel u vrij om door te bladeren! Of ga het gesprek aan met uw jeugdige medelezer en vraag hoe hij of zij het ontvangt. Interesse wekken in de geschiedenis van het dorp waar je in opgroeit, is wat ons betreft het hoofddoel van deze kroniek. De rest komt later!

Zijn wij daarin geslaagd? Laat het ons weten. We zijn ook heel benieuwd hoe uw rol daarbij is. Bent u mee gaan puzzelen of heeft u samen de fiets gepakt om de monumenten te bekijken en alle zes de informatieborden te zoeken? Wij hopen het van harte.

Zijn wij er niet in geslaagd? Laat ons dat ook weten! Stuur uw verbetering in tekst of beeld aan ons. Of beter nog: kom ons helpen! Er is vast wel een project dat aansluit bij uw interesse en talent. Weet dat onze vereniging steunt op enkele welwillende amateurs, allen vrijwilligers natuurlijk. U bent van harte welkom!

Opnieuw heeft onze Dolderse Anouk van der Meer illustraties gemaakt voor deze kroniek. Haar inspiratiebron is natuurlijk de Dolderse duif! De kleurige omslag is ook van haar hand: kinderen die hun vleugels uitslaan en veranderen in duiven.

De redactie van deze kroniek:

Petra Koek (tekst en beeld),
Ankie Keijzer (tekst en beeld),
Gera Hoogland (tekst, beeld en layout)

Illustraties: Anouk van der Meer.

Bron geplaatste foto's of ansichtkaarten: eigen archief HVDD, vermeld bij de foto, of eigenaars/oorsprong niet gevonden.

*Deze Kroniek is huis aan huis verspreid in Den Dolder en verstuurd aan alle 455 leden van onze vereniging. Het kan dus zijn dat u dit exemplaar **dubbel** heeft!*

Als u de jeugdeditie niet wil bewaren kunt u 'm neerleggen bij de kerk, Pelita, school of de huisartsenpost, de makelaar, etc. Want daar is altijd behoefte aan meer exemplaren.

Den Dolder in de tijd

Van ijstijd tot heden

Pijlpunt uit de bronstijd

Gevonden bij Den nu het industrie-Fornhese is.

(3000- 800 voor Chr.)

Dolder waar terrein

Aanleg spoor

In 1865 werd de spoorlijn Utrecht- Amersfoort aangelegd. Het station kwam pas later.

Dikke stenen en zand in je tuin

Den Dolder ligt aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug. De heuvels zijn zo'n 160.000 jaar geleden ontstaan in de ijstijd. Een enorm dikke ijslaag schoof aarde en stenen van Scandinavië naar hier. In de laatste ijstijd van 10.000 jaar geleden was het hier koud en kaal en is er veel zand over ons gebied gewaaid.

Tot in de vorige eeuw lag Den Dolder te midden van heidevelden en stuifzand.

160.000 / 10.000 jaar v. Chr.

1.500 jaar v. Chr.

1865

Den Dolder en WO II
pagina 10

Vier straten vernoemd naar bijzondere vrouwen
pagina 22

Huizen met een verhaal
pagina 14

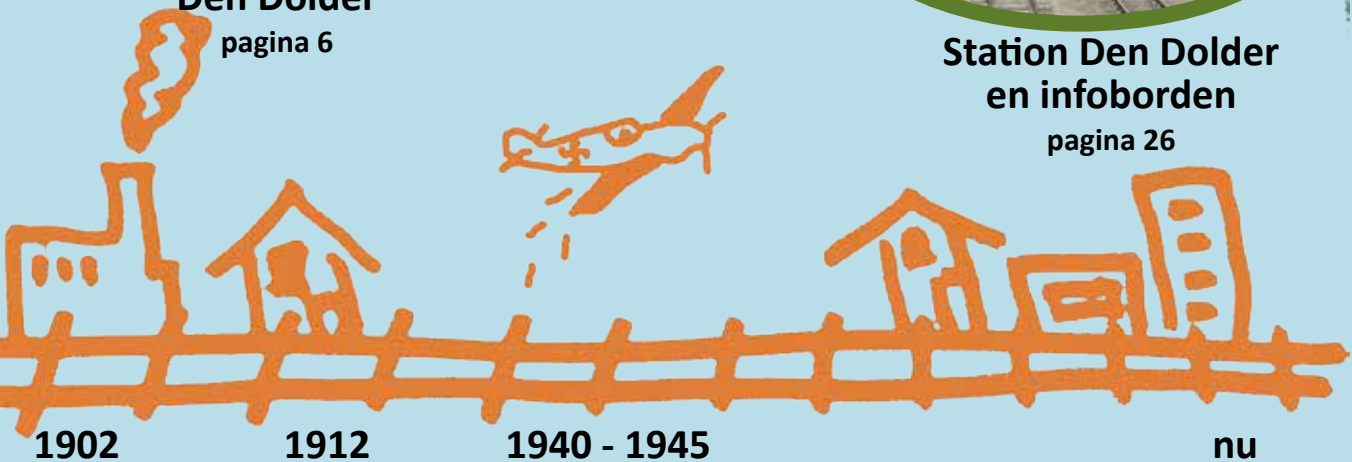
De Dolderse speeltuin
pagina 24

Geschiedenis van station Den Dolder
pagina 6

Station Den Dolder en infoborden
pagina 26

1902 1912 1940 - 1945 nu

Station Den Dolder

STOP nou... STOP nou.... ik wil ook mee....

Zoals jullie weten bestaat Den Dolder nog niet zo lang, nou ja, een dikke 100 jaar. Daarvoor is er dus helemaal niets, behalve duinen en een berkje. Maar 150 jaar geleden loopt er al wel een spoorlijn. Van Utrecht naar Amersfoort. Of andersom natuurlijk, ligt er maar aan hoe je dat bekijkt.

De trein stopt hier- nog steeds op dezelfde plek dus vlakbij De Egelantier. Als je in de trein zit, moet je ff zeggen dat je eruit wil. En als je erin wil, steek je je hand op... Je begrijpt dus wel dat de trein niet zo hard rijdt. In- en uitstappen gaat via een soort dijkje van zand of klei gemaakt. Als er niemand staat of er hoeft niemand uit, dan boemelt de trein gewoon door.

Dan komt er een spoorlijn bij: die van Utrecht naar Baarn. Of andersom. Dus als je in de trein naar Amersfoort zit en je wil naar Baarn, dan moet je in Den Dolder uitstappen en wachten op de goede trein. Dat doe je dan bij Halte Dolderseweg.

Halt betekent STOP!

In 1914 komt pas het echte stationsgebouw op diezelfde plek. Het staat tussen de heen en weer sporen. Dat is heel bijzonder. Als je de sporen ziet als de zee, dan is het station een eilandje.. Ze noemen het dan ook een eilandstation.. duidelijk-ke taal!

Ook is er op het station een loket om kaartjes te kopen bij een vrouw of mijnheer met pet.

En er werken mensen die de wissels moeten bedienen. In het station hangt nu een grote foto waarop dat kantoor te zien is. Het station is zo gebouwd dat je de treinen kan zien aankomen als je de wissels bedient.

Een echt station? Dan ook een echte naam....

Halte Dolderseweg is zó 1910... En bovendien is er nu een echt station. Het station krijgt dus een echte naam, maar welke? Het wordt Den Dolder, zo stemt de gemeenteraad van Zeist in 1912. Pas vanaf dat moment heet ons dorp dus Den Dolder. Dus we bestaan nu eigenlijk pas... 109 jaar!

Weet je dat ons station een Rijksmonument is? Dat betekent dat je er niet zomaar wat aan mag veranderen, laat staan afbreken! Dat is fijn om te weten, want het is echt een mooi gebouw, toch?

Weet je dat er in Den Dolder wel 22 Rijksmonumenten zijn, waar we zuinig op zijn? Kun je er een paar opnoemen?

Surf naar Rijksmonumenten Den Dolder en je vindt ze allemaal. Met foto's erbij, dus dan heb je een beetje een idee als je er langsfiets!

Weet je dat er op YouTube heel veel filmpjes staan van bijzondere treinen die langs station Den Dolder komen? Leuk om te zien!

Drie wachtkamers!

Er zijn veel ruimtes in het station: voor de reizigers alleen al wel drie wachtkamers... DRIE? Ja, drie, want je kan dan kiezen hoe duur en chique je wil reizen: 1e klas, 2e klas of 3e klas. De 1e klas is het sjiekst en het duurst. De 2e klas is minder chique. De 3e klas is het minst chique. Er zijn treinen zonder ramen en met houten bankjes... inderdaad die voor de 3e klas, nou ja! Ook de 3 wachtkamers zijn chique, minder chique en het minst chique. Je kan het je nu niet meer voorstellen. Maar, in de trein van nu hebben we nog steeds een 2e klas en een 1e klas en ja, in de 1e klas zitten de banken nog lekkerder, toch? Een keertje proberen!!

**Station Den Dolder en treinen uit de jaren
1930, 1940, 1960 en 2021**

GEDENKSTENEN bij het station

Als je het perron oploopt, zie je in het tuintje voor het gebouw twee stenen met tekst en jaartallen liggen. Dat zijn allebei monumenten. Een monument leg je ergens neer om steeds weer te denken aan iets of iemand. Om te laten zien dat je iets of iemand belangrijk vindt. En omdat je wilt dat het niet vergeten wordt.

De SPOORWEGSTAKING in de oorlog is zo'n gebeurtenis: 30.000 werkers van de trein weigeren nog te werken voor de bezetter, de Duitsers. In heel Nederland laten zij de treinen stoppen. Dat is voor de bezetter een strop, maar ook voor de mensen in ons land zelf. Een moeilijk verhaal dus. Vraag maar eens aan juf of meester, opa of oma, om er meer over te vertellen.

Het is goed dat erover nagedacht wordt op bijvoorbeeld 4 en 5 mei, maar ook op de dag van de spoorwegstaking in 1944, 17 september. Zullen we daar ook eens bloemen gaan leggen dan?

Het andere monument bij het station is bedoeld voor Pierre Roels die dood is gegaan bij een bombardement in 1944. Engelse bommen vallen op het spoor en op het vliegveld Soesterberg. Beide plekken zijn heel belangrijk voor de Duitsers. De Engelsen willen de treinen met wapens en het vliegveld kapot maken zodat de Duitsers daar last van hebben.

Pierre is aan het werk bij het station en valt dood neer. Zielig!
(pasfoto 1943, uit familiebezit)

Spoorzoeken vanaf station Den Dolder

Oude treinkaartjes

Wat doen die gaatjes daar?

Halte Duivenhorst?

De eigenaar van de zeepfabriek De Duif heet Christoph Pleines. Hij zit in 1912 ook in de gemeenteraad. Als ze nadenken over een echte naam voor ons dorpje wil hij het graag Duivenhorst noemen...snappie: Duif.. Duivenhorst... Dat is goeie reclame voor zijn zeep. Slim bedacht! Maar de collega's uit Zeist vinden dat maar nix. Ze stemmen net zolang tot het - heel saai - Den Dolder gaat heten. En ook een beetje raar. Want nu hebben we dus een hele lange straat de Dolderseweg, niet naar maar in ... Den Dolder. Dat is toch suf?

Den Dolder en WO II

MONUMENT Soestdijkerweg

Als je in Den Dolder op school zit of hebt gezeten, ken je het volgende monument vast al: het monument aan de Soestdijkerweg. Daar worden op 5 april 1945 10 mannen neergeschoten. Zij zitten in de gevangenis in Utrecht en zijn VERMOORD IN DEN DOLDER.

(foto: Mel Boas)

Leerlingen van groep 8 van de Kameleon herdenken elk jaar op 5 april de mannen die geëxecuteerd zijn aan de Soestdijkerweg met bloemen, gedichten en muziek.

Getekende bloemenkrans door Job Koning, Kameleon, 2020
Video van de herdenking in 2020 zonder de leerlingen van basisschool de Kameleon. <https://youtu.be/KId7CFEcyWw>

Aanslag Spiegelschool door verzetsgroep, waar ook Harry Koningsberger lid van is.

Hoe verging het Henri Johan (roepnaam Harry) Koningsberger?

Harry wordt geboren in Blokzijl op 11 februari 1924. Een moedige, koppige jongen vol zelfvertrouwen.

In 1941 (hij is dan 17 jaar!) wordt hij opgepakt tijdens een razzia door de Gestapo om te gaan werken in Duitsland: hij weet te ontsnappen! Zijn vader, die dominee is, helpt veel joden en wordt daarom gevangen genomen in 1942. Harry krijgt een grote hekel aan Duitsers en NSB'ers. Hij gaat Joden helpen.

In 1943 duikt Harry onder om te ontsnappen aan de Arbeitseinsatz, het werken in Duitsland dus. Hij komt in Parijs bij het Franse verzet en helpt Joodse gezinnen naar het buitenland te vluchten. Als hij zelf wil vluchten naar Zwitserland, klopt hij bij het verkeerde huis aan (wat een pech, er zitten Duitse soldaten) en wordt gevangen genomen. Vanuit de gevangenis in Besancon schrijft hij brieven op wc papier naar zijn moeder.

13 jarige Harry

 <p>Kees Brinkhof</p>	 <p>je broer?</p>	 <p>Jan Brinkhof</p>
 <p>je vriendin?</p>	 <p>Jan Kouw</p>	
 <p>Harry Koningsberger</p>	 <p>je vader?</p>	 <p>Rinke Vos</p>

Hier zie je vijf van de tien geëxecuteerden. En stel je voor dat de andere drie je vader, je broer of je vriendin zouden zijn.... want zo gaat dat in een oorlog...
(foto's: uit familiebezit)

In het voorjaar van 1944 komt hij vrij en keert terug naar Amsterdam. Hij brengt illegale blaadjes rond, pleegt overvallen op wapentransporten en neemt schietlessen. Op 5 januari 1945 overvalt de verzetsgroep van Harry een bevolkingsregister in de Spieghelschool. Daar verzamelen ze allemaal informatie over mensen. De verzetsgroep steekt het kantoor in brand. Op een slechte avond loopt Harry - als de avondklok al is ingegaan - met wapens op straat. Hij wordt opgepakt en gevangenen genomen. Een van de mannen die hem oppakken is een oud-klasgenoot van hem. Hij wordt gemarteld maar verradt zijn makkers niet. Koppig en moedig!

Hij komt op de dodenlijst; dat betekent dat hij zonder proces mag worden gedood. Als er een aanslag wordt gepleegd in Utrecht wordt Harry op 4 april vervoerd naar de gevangenis in Utrecht. De volgende ochtend wordt hij met 9 anderen aan de Soestdijkerweg doodgeschoten. Harry wil geen blinddoek - dapper, koppig - en krijgt 3 schoten. 'Lang leve de Koningin' zijn zijn laatste woorden. Hij is dan pas 21 jaar.

In Amsterdam is een straat naar hem vernoemd.

Graf MONUMENT

Op het Stille Hofje aan de Pleineslaan is ook een monument. Of eigenlijk is het een grote grafsteen. Daarop staan de namen van patiënten van de WA Hoeve die allemaal in november 1944 gestorven zijn. Alle patiënten hebben het daar in de oorlog heel slecht: geen kachels, geen eten, geen medicijnen. Er zijn toen 1163 mensen gestorven. Deze steen ligt er om aan de 12 te denken die hier begraven zijn. De anderen liggen begraven in Zeist. Daar is geen monument voor. Dus goed dat we hier wel aan hen denken.

Herdenkings STEENTJES

En er komen HERDENKINGSSTEENTJES in ons dorp. Dat zijn steentjes in de stoep om te vertellen wat er daar gebeurd is. Zodra het kan, plaatsen we die steentjes dit jaar.

Zo komt er een steen op de **Baarnseweg 51**: daar is in de oorlog een dansschool. Maar helaas, de Duitsers verbieden het om te dansen... Als mannen en vrouwen dat op een zondagmiddag toch doen worden ze verraden. Heel veel mannen zijn gearresteerd- en later weer vrijgelaten- maar de dansleraar zelf moet naar Duitsland. Hij heet Van de Wetering. In Duitsland raakt Van de Wetering bij een bombardement van de geallieerden (=tegenstanders van de Duitsers) gewond en gaat hij dood.

In de oorlog wil je toch juist dansen om een beetje vrolijk te worden? Daarom leggen we daar een steentje. Als monument. Om de dansleraar niet te vergeten.

(foto's Geheugen van Zeist)

Op de **Baarnseweg 36** komen ook twee steentjes. In de oorlog wonen daar Dirkje Inden-Reis met haar man en hun vriend Scheps. Nu heet het daar Bosch en Duin, maar toen heette het gewoon Den Dolder. Zij drieën hebben in de oorlog veel goed gedaan voor onderduikers. In hun grote huis hebben heel veel onderduikers gewoond en ze hebben blaadjes geschreven om de moed erin te houden!

Mevrouw Inden-Reis is na de oorlog ook heel belangrijk geweest voor Den Dolder. Lees verderop maar over de speeltuin! Joepie, wat een grote glijbaan was dat.

Zoek in deze jeugdeditie naar wat zij gedaan hebben..... Die hadden stalen zenuwen!

Herdenkings KRUIS

Vlakbij het kruis waar we op 4 mei stilstaan bij de oorlog aan de Willem Arntzslaan hebben we blauwe boshyacinten geplaatst. Het zijn er 1163. Precies ja, om aan de 1163 arme mensen van de WA Hoeve te denken.

*Jannie, als klein meisje, bij de verzetsbank in 1945...
... en Jannie samen met haar man bij de verzetsbank in 2016.*

Bevrijdings BANK

Na de oorlog willen de mensen van Den Dolder en Bosch en Duin natuurlijk vieren dat ze weer vrij zijn. Ze bedenken een BANK (om op te zitten dus) en laten die maken. Ze schenken hem aan de gemeente Zeist. De burgemeester en zijn vrouw komen hem bewonderen op 30 augustus 1945. Het is een klein feestje met kinderen van de school met versierde steps en fietsjes! De vrouw van de burgemeester krijgt bloemen van Jannie Blankensteijn.

Bevrijdings BOOM

Een tijdje geleden is de bank weer helemaal nieuw gemaakt. Er zijn ook nieuwe planten neergezet. Vorig jaar hebben we er een BEVRIJDINGSBOOM geplant. Ook dit is een mooie plek om eraan te denken dat het oorlog is geweest, ook in ons dorp. En dat we nu al meer dan 75 jaar! in vrede leven in Nederland. En dus ook in Den Dolder.

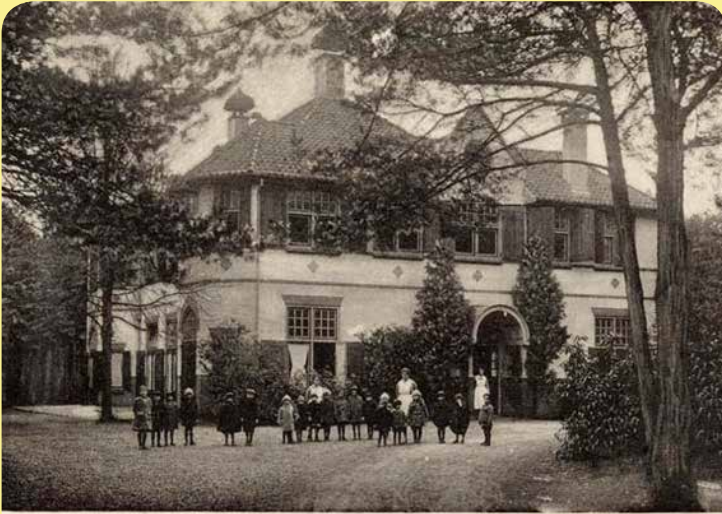
GA JE EEN KEER OP DIE BANK ZITTEN? NEEM IETS TE ETEN MEE. ER STAAT EEN PRULLEBAK!

(Foto Jannie in 2016: Rozemarijn Schuurs)

Huizen met een verhaal

JOODSCHE ZEE EN BOSCHKOLONIE. WIJK AAN ZEE DEN DOLDER. KOLONIEHUIS „DEN DOLDER“. 1927

Jozeboko voor bleekneusjes later Bethesda voor bejaarden

Bethesda ligt aan de Paltzerweg 210 en de naam betekent 'huis van medelijden'. Nou, van 1910 tot nu is in dit verzorgingshuis vooral veel geleden! Lees maar:

De eerste 15 jaar wordt het huis gebruikt als een vakantiehuis voor joodse weeskinderen uit Utrecht. Omdat het geen verwarming heeft, wordt het niet in de winter gebruikt. Wel

zelig natuurlijk, als je wees bent.... maar er zijn wel meer zielige kinderen in die tijd. In de stad wonen veel kinderen op een kleine, koude bovenwoning, met veel luizen en weinig eten. De kinderen zien er ongezond wit uit en worden daarom bleekneusjes genoemd. Rijke mensen krijgen medelijden en zorgen ervoor dat overal in Nederland huizen gebouwd worden waar die kinderen in de zomer naar toe mogen. De bedoeling is dat ze in 6 weken tijd als een varkentje vetgemest worden en daarna weer terug naar huis gaan.

In Den Dolder komt in het vakantiehuis de Joodse Zee- en Bos Kolonie, Jozeboko.

Een plek alleen voor kinderen van gelovige Joden die zich moeten houden aan strenge voedselvoorschriften (dat heet koosjer eten. Gelovige moslims kennen ook strenge voedselregels—dat heet halal eten).

Clara Spits* is ook zo'n bleekneusje geweest en wordt naar dit huis gestuurd.

Jaren later schrijft ze in een boek wat ze meemaakt. Het is niet leuk! De hoofdverpleegster is een strenge vrouw en geeft elk kind een nummer in plaats van hun eigen naam. Clara 'nummer 20' lust helemaal geen broodpap, haver-moutpap, griesmeelpap met dikke vellen + een vette spekrand aan haar vlees.

* Clara Spits schrijft als Clarissa Jacobi het boek 'Waterlanders'.

Hoe maak je broodpap?

Oud brood weggooien? Dat doen we niet natuurlijk. We maken er tosti's van. Of we geven het aan de kippen! Er pap van maken kan dus ook. Een keer proberen?

Giet een halve liter melk in een pannetje en laat het bijna koken. Voeg dan, terwijl je roert, stukjes brood toe en een ei. Blijf roeren en voeg wat suiker en kaneel toe. Laat alles goed doorkoken tot er een stevige pap ontstaat.

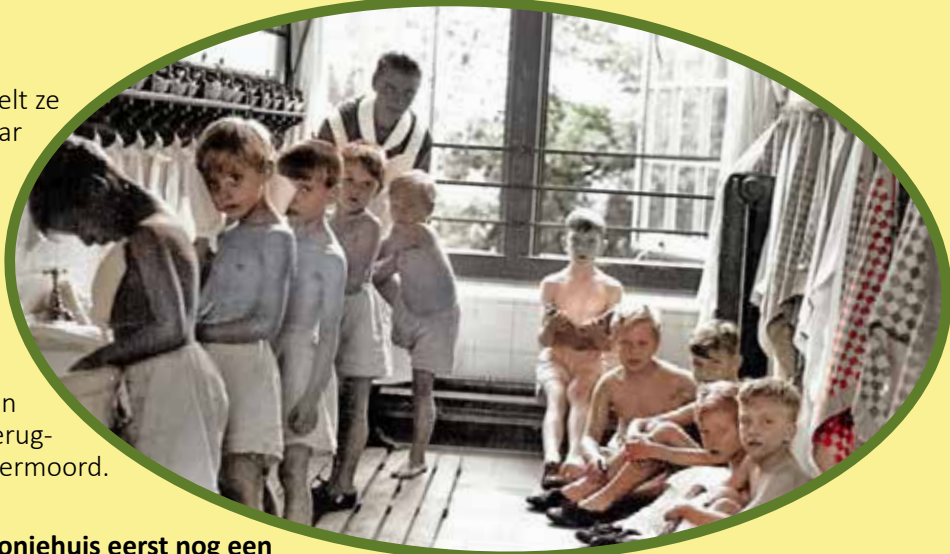

Als het kan smokkelt ze haar eten mee naar buiten om het te verstoppen in het bos. 'Eet het lekker zelluf op!'.

Net voor de 2e wereldoorlog worden in Jozeboko ook Joodse vluchtelingen uit Duitsland opgevangen.

De meeste van deze kinderen worden in de oorlog weer teruggevoerd naar Duitsland en vermoord. Dat is hééél zielig.

(foto uit het archief van Eempers)

Na de oorlog wordt het koloniehuis eerst nog een joods herstellings + vakantieoord met voor joden weer die belangrijke koosjere keuken. Gehandicaptten, oude en arme mensen hoeven bijna niets te betalen. Rijke mensen die lekker met vakantie willen, betalen natuurlijk wel alles zelf.

In 1973 wordt het koloniehuis gekocht voor conservatief christelijke ouderen. Het krijgt dan voor het eerst de naam Bethesda. Een paar jaar later worden puntdakjesgebouwen naast het oude verzorgingshuis neergezet en komen er ook meervoudig gehandicaptten (= verstandelijk + lichamelijk beperkt) te wonen.

Vers van de pers: het hele terrein is in 2017 verkocht en de nieuwe eigenaar wil de puntdakjesgebouwen slopen en twee hoge zorghotels ernaast neerzetten voor 160 patiënten. Veel Dolderaren vinden dat vééél te groot en te hoog. Het oude gebouw van Bethesda blijft staan en dat zal je vast wel kennen. Als je naar de huisarts moet om een zere prik te halen bijvoorbeeld. Ja, ... dat is ook zielig.

ZOEK DE 5 VERSCHILLEN

Dit grote stuk zeep heeft echt bestaan! Het weegt 700 kilo en het is tentoongesteld op de werelttentoonstelling in Gent van 1913. En heeft daar een prijs gewonnen! Natuurlijk komt het uit de Dolderse Zeepfabriek DE DUIF.

De Ewijkshoeve

In het verst gelegen hoekje van Den Dolder, op de Soestdijkerweg 12, staat een sjiek-de-friemel landhuis: de Ewijkshoeve. Eigenaars van het mooie landhuis waren prins Hendrik de zeevaarder, koning Willem III en prinses Wilhelmina, maar ze zullen er niet veel geweest zijn. Ze hadden nog meer paleizen.

In 1882 gaat kunstliefhebber mijnheer Witsen met zijn dochters Anna + Coby + zoon Willem erin wonen. Willem Witsen is een bekend schilder, fotograaf + schrijver en is het middelpunt van een vernieuwende kunstbeweging: De Tachtigers. Die kunstenaars mogen hem erg graag. Willem hoort hun problemen aan, sust de ruzies + trakteert altijd op etentjes en veel drank. Veel van zijn kunstvrienden komen bij hem schilderen en schrijven op de Ewijkshoeve.

Anna Witsen is een concertzangeres maar haar vader wil liever dat ze trouwt en kinderen krijgt. Dat vonden ze vroeger reuze belangrijk. Anna is wel verliefd... maar op een man die al getrouwd is met een andere vrouw! Ze wordt er steeds nerveuzer van: wat ze echt leuk vindt krijgt of mag ze niet. Haar hoofd komt niet meer tot rust. Als ze het leven niet meer ziet zitten, pleegt ze zelfmoord door zich te verdrinken in de vijver bij het huis. Op die vijver hebben later veel Dolderse kinderen geschaatst.

Al meer dan 130 jaar inspireert Anna's dood allerlei kunstenaars. Sjonge, Anna moest eens weten hoeveel mensen nog steeds aan haar denken. Gelukkig leven we nu in een andere tijd. We mogen ZELF KIEZEN wat we willen en dat is al vaak moeilijk genoeg.

Hendrik de zeevaarder

Hij is geboren op paleis Soestdijk en krijgt zijn bijnaam omdat hij vanaf z'n 13e zeereizen maakt. Zijn moeder, koningin Anna Paulowna, schrijft hem veel brieven. (Ze schrijft vast: "Henk, doe op tijd 'n andere onderbroek aan!"). Heel zijn leven werkt hij hard voor de belangen van Nederland + het Huis van Oranje-Nassau. Zijn oudere broer is koning Willem III, bijgenaamd koning gorilla. Een moeilijke man met een onberekenbaar karakter. Hij is jaloers op de goede naam en de bekendheid van zijn slimme en rustige broertje. Dit is een 'selfie' van Hendrik toen hij 16 was in 1836.

Hoeve is een ander woord voor boerderij. Hoe komt zo'n deftig huis aan die naam? Het huis wordt in 1830 gebouwd op een plek waar nóg eerder de boerderij stond van Justus van Ewijk. Vandaar Ewijkshoeve.

(familiefoto Anna Witsen, ca 26 jaar)

(bewerkte litho van PJ Lutgers 1869)

Welke paleizen ken jij van het Koninklijk Huis? In welke plaats staan ze? Verbind wat klopt!

Soestdijk

Amsterdam

Drakensteijn

Den Haag

Huis ten Bosch

Baarn

Paleis Noordeinde

Lage Vuursche

Paleis op de Dam

Den Haag

De Ernst Sillem Hoeve

Aan de Soestdijkerweg 10 B - richting paleis Soestdijk - is rond 1870 door prins Hendrik de zeevaarder een koetshuis gebouwd. Er staan paarden en rytuigen in. Dertig jaar later zet bankier Boissevain - de nieuw eigenaar van het koetshuis - er elf JOEKELS van auto's in.

In 1926 wordt dit koetshuis gekocht + verbouwd door het NJV, het Nederlands Jongelings Verbond. In het buitenland is die organisatie beter bekend als de YMCA (Young Men's Christian Association). Dan krijgt het gebouw ook zijn naam: de Ernst Sillem Hoeve, vernoemd naar bankier Ernst Sillem die veel voor de YMCA in Nederland heeft gedaan. In de crisisjaren (1930-1940) zijn overal mannen werkeloos. Ze komen dan uit heel Nederland naar de Ernst Sillem Hoeve om een nieuw beroep te leren waarmee je je eigen broek kan ophouden, bv. timmeren + tuinieren.

Daarna wordt het gebouw vooral als NJV's vakantiehuis gebruikt en als internationaal centrum voor persoonlijke ontwikkeling. Tja.... dus eigenlijk om het beste uit jezelf te halen. Daar moet je over nadenken en over praten. Dat doen ze daar. Het gebouw wordt tegenwoordig vooral gebruikt als hotel en conferentieoord. Dat is een plek waar mensen met elkaar praten om de wereld te verbeteren.

De YMCA heeft inmiddels 45 miljoen leden in 130 landen. Ze organiseren leuke jeugdkampen, sportieve activiteiten + nu óók online challenges. Nog steeds met als doel om het beste uit jezelf te halen. Kijk maar op hun site: www.ymca.nl of beter nog,

ga ff langs. Ze zitten nog steeds in Den Dolder. Dorp uit, op de driesprong rechts-af. Niet te snel rijden want anders rij je ze voorbij.

(foto van website: www.esh.nl)

Prins Hendriksoord

Prins Hendrik de zeevaarder (daar is 'ie weer...) bouwt voor de opzichter van zijn landgoed een klein landhuis, tegenover de Ewijkshoeve: prins Hendriksoord op nr. 17. Rond 1882 koopt bankier + investeerder Boissevain het huis en hij maakt het direct groter. In 1926 wordt het gekocht door de Nederlandse Protestantenvbond. Maar de aangetrouwde- familie van Boissevain blijft hier nog wonen.

In 1948 wordt het huis omgebouwd tot een rust- en herstellingsoord voor 30 "overspannen moeders uit de arbeidersklasse"... Waarschijnlijk omdat 'overspannen moeders' een groeimarkt is, wordt er in de jaren '60 een verdieping bovenop gezet.

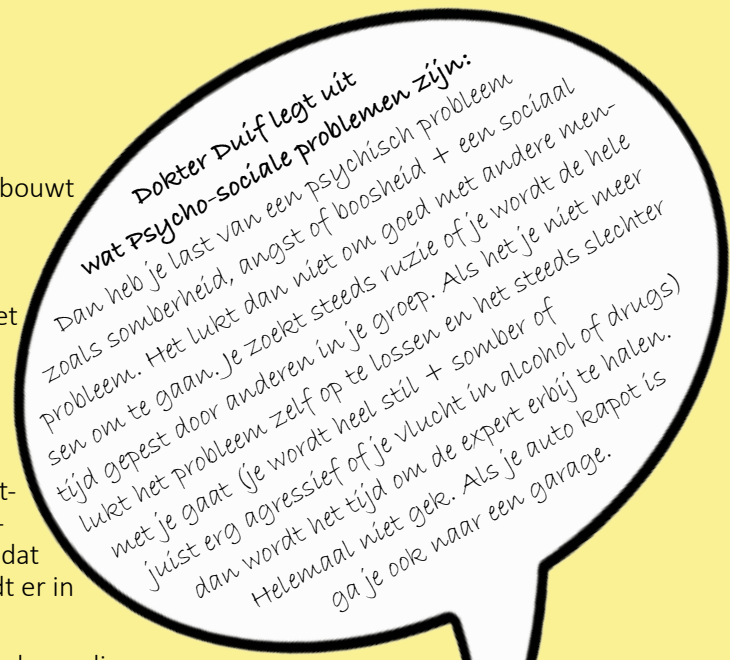
Daarna komen een aantal jaren vooral patiënten langs die na een zware operatie even moeten aansterken. Sinds de jaren 80 logeren hier vooral patiënten met psychosociale nood. Prins Hendriksoord heeft geen 'zware' patiënten. De meesten staan na 12 weken weer goed op de pootjes + gaan uitgerust weer naar huis.

Inmiddels zijn allerlei holdings en beheermaatschappijen op dit adres opgericht. Daar werken mensen die-net als bankiers- handig zijn met geld. Voor een slordige 6 miljoen euro staat alles nu weer te koop. Ff sparen dus.....

Wist je dat...

Naast Prins Hendriksoord stond ooit een herberg met de naam Den Dolder. Inderdaad, daar is ons dorp naar vernoemd!

Den Engh, heropvoeding van pubers

Achter de Dolderseweg 120 ligt een gebied dat vroeger 'De Hoge Engh' genoemd wordt. Dat betekent: hooggelegen akker op zandgrond. Het is 1918 als Barbara Vermunt de grond koopt, het buitenhuisje laat slopen en er een prachtig, klassiek huis laat bouwen: Villa Den Engh. Bijpassend tuintje erbij, hangmatje ophangen en klaar is Babs.

(foto: Harmen Sok)

Tot 1959 hebben verschillende families in het huis gewoond maar dan wordt het eigendom van het Ministerie van Justitie. Den Engh wordt verbouwd tot een internaat voor 'moeilijk opvoedbare jongens' van 12-18 jaar. Deze ontspoorde pubers zijn door de politie van de straat gehaald omdat ze van alles hebben uitgevreten. Ze willen deze jongens 'niet opsluiten, maar opvoeden' door ze discipline + een vak als kok of hout- of metaalbewerker te leren. Bij allerlei bedrijven in de buurt gaan ze daarna stage lopen. Zo helpen ze bv. verhuizer Verweij met het sjouwen van meubels. De jongens krijgen ook onderwijs in de villa + veel sport + bouwen een houten kerkje op het terrein + verzorgen zelf de tuin + koken zelf de maaltijd. De meesten zijn goed op hun pootjes terecht gekomen.

(foto boven en onder: bewerkte dia's Hein Vlastra)

Al gauw wordt de grote villa te klein en worden op het terrein bijgebouwen (paviljoens) bijgezet voor wonen + werken + vrijetijdsbesteding. Als in 1965 de Nieuwe Dolderseweg -de N238- verdiept, midden door het terrein, wordt aangelegd krijgt Den Engh zelfs zijn eigen voetbrug.

Midden jaren '80 zijn er steeds meer compleet ontspoorde pubers. Den Engh vangt de allermoeilijkste jongens van Nederland op. Directeur Jonker besluit vanaf 1994 een nieuwe heropvoedingsmethode te proberen. De jongens krijgen géén individuele (= aparte) behandeling meer maar worden in groepen van 12 personen heropgevoed. Als één jongen iets fout doet krijgt de hele groep straf. Af en toe ontsnapt er een knul en speurt een helikopter de buurt af om 'm weer terug te krijgen. Vluchtgevaarlijke jongens die naar de tandarts moeten, krijgen boeien

om, een bewaker mee en een ijzeren staaf in de broek..... ZOOOO, HEY, dat is écht moeilijk wegkomen! In 2002 wordt een echte jeugdgevangenis met tralies + hele, hoge hekken aan de Hindelaan gebouwd en de paviljoens gesloopt-BENG-. Politiek Den Haag hoort dan steeds vaker verhalen dat de nieuwe methode helemaal niet zo goed werkt als dat de directeur beweert. In 2006 trekt de minister de stekker uit het experiment en willen ze dat Den Engh weer een normale jeugdinrichting wordt.

Bij een nieuwe directeur + een nieuw plan hoort een nieuwe naam + nogmaals een dure verbouwing. Vanaf 2009 verandert de naam in Zorg+ instelling Almata..... die 3 jaar later samengevoegd wordt met een meisjesinrichting in Zeist..... waarna het gebouw in 2014 leeg komt te staan.....

Vers van de pers: in het gebouw van Almata / Den Engh gaat een politieschool komen.

(uit het proefschrift: Niet opsluiten, maar opvoeden, Andries Jonker)

Stamkroeg bij Leeuwenhorst – Hiensch - de Egelantier

(foto van ca. 1910, met stopplaats DD en het eerste huisje)

Naast het station staat van 1863-1914 het ALLEREERSTE HUIS van Den Dolder. Hierin woont de familie van Andreas Fox, de 1e bewoner van DD. Zijn baan: de spoorbomen dicht doen als er een trein aankomt en tolgeld innen voor mensen die gebruik maken van de Dolderseweg. In 1915 wordt dit witte huisje gesloopt -BENG- en vanaf dat moment staat op deze plek een hotel-café-restaurant.

Het echtpaar Fox (zoon van de eerste bewoners van Den Dolder) hier voor Hiensch. (familiefoto)

Het eerste pand heet hotel-koffiehuis 'Leeuwenhorst'. Rond 1926 wordt deze rigoureuus verbouwd tot het huidige gebouw. Kijk hiernaast op de Ansichtkaart staat het FOUT...!!!

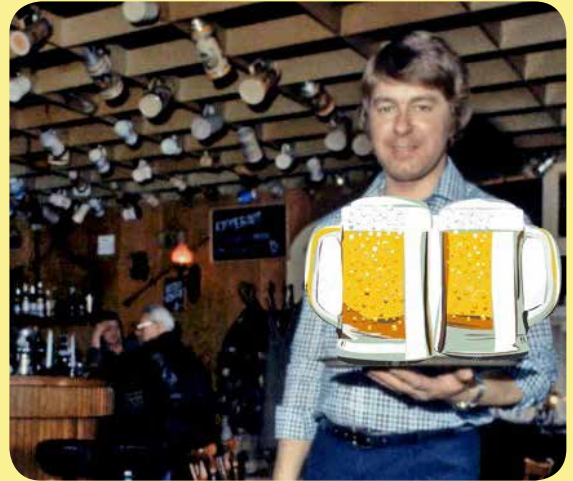
Theo Hiensch is nog maar 24 jaar als hij de zaak overneemt en zijn naam aan de gevel schroeft. Meer dan 60 jaar heeft dat bord er gehangen. Hiensch

loopt als een tierelier (1). Het hotel-restaurant zit links, de kroeg zit rechts. Ze ontvangen allerlei mensen: vakantiegangers + onderduikers + Amerikaanse militairen van Soesterberg + mensen uit de ochtend- en nachtdienst van de WA-Hoeve + 's avonds laat de jeugdsoos van Faïska + natuurlijk VEEL Doldenaren die een feestje te vieren hebben, een partijtje willen biljarten of gewoon lekker ff willen bijkletsen. De mega-borden patat zijn BEROEMD. Aan het plafond hangen allemaal bierpullen aan haakjes. Sommige lolbroeken hangen die pullen op scherp zodat ze soms-bij zware, trillende goederentreinen- plotseling naar beneden vallen. Altijd LOL bij Hiensch.

*Met Ries de Waard
(dia Hein Vlastra)*

*Bierpullen van Roel Hiensch aan het plafond +
ober Willem van Tiel (bewerkte dia Chris de Jong)*

In 1994 krijgt het een nieuwe eigenaar en een nieuwe naam: **eetcafé De Egelantier**, vaak 'de Egel' genoemd. Het heeft dan nog steeds een aparte ruimte voor een café en restaurant. Pas in 2000 halen ze die tussenmuur weg. Er worden leuke themafeesten gevierd en mensen kijken uit naar het jaarlijkse **'Dolderse Poppodium'** voor de deur - elke 1e zaterdag van september-.

Vers van de pers (2): sinds 2020 is De Egelantier in handen van de Axivate Horeca Group, onderdeel van de Axivate Capital die 'investeren in horeca-A-locaties en op zoek zijn naar horecasucces', die het hebben het over "business opschalen, professionaliseren en uitgroeien tot een toonaangevende speler in de markt" bla, bla, bla...

Dat zijn zakenmensen waarbij vooral de plannetjes borrelen. Voor hun dé tip: borrelen doe je aan de bar met leuke vrienden. Den Dolder hoopt dat hun buurtcafeetje blijft. Pffff, en ff niet zo moeilijk praten!

*(1) iets loopt heel goed + snel
(2) woordgrapje: vers van de pers lijkt op een sinaasappel, maar pers is ook de krant/tv/ radio.*

Walther van der Meer en Michel Kremer, oprichters van het Dolders Poppodium.

Vier straten vernoemd naar bijzondere vrouwen

Wilhelmina van Essen (1898-1953)

Wilhelmina is een psychiater. Willy, zo wordt ze vaak genoemd, werkt bij de Willem Arntsz Stichting als de Duitsers in de 2e wereldoorlog beginnen met het oppakken van Joden. Of haar baas maar even een lijstje met Joden wil inleveren... dan kunnen ze die direct meenemen. Haar baas weigert hieraan mee te werken en dient, samen met Willy + andere artsen, zijn ontslag in bij de Duitsers. Ze worden allemaal gearresteerd en voor een maand opgesloten in de gevangenis. Als de dokters worden vrijgelaten besluiten ze om een foto van dit blij moment te laten maken. Ze hebben allemaal hun plunjebaal nog bij zich. Het wordt een bijzonder plaatje.

Willy en de andere artsen hebben, als een van de eersten in Nederland, gedurfd om NEE te zeggen tegen de bezetter. Pas daarna durfden andere artsen zich ook te verzetten. Als je goed weet wat goed en fout is heet dat een moreel kompas. Het is dan nog steeds niet makkelijk om het goede te doen. Het is vaak makkelijker te zwijgen en weg te kijken.

Wilhelmina heeft door alle stress een zwakke gezondheid gekregen. Na een lang ziekbed sterft ze op 54-jarige leeftijd. Dat lijkt oud voor jeugd, maar ouderen weten dat dat jong is. Uit RESPECT voor wat Willy gedaan heeft krijgt ze in Den Dolder een straatnaam naar haar vernoemd: de Wilhelmina van Essenlaan.

Dirkje Inden-Reiss (1897-1981)

Dirkje (vaak Dik genoemd) woont haar hele volwassen leven samen met haar man Theo + hun beste vriend 'Scheeps' (serieus! In de 60 jaar dat Dik hem kent heeft NIEMAND hem ooit bij zijn voornaam genoemd. En toch zijn ze echte SOULMATES).

Ze hebben alle drie dezelfde idealen: een betere wereld voor mensen die het minder goed hebben. Hun uitgeverij 'Op korte golf' wordt een heuse beweging. Eerst om de democratie (1) te bevorderen maar

Wilhelmina van Essenlaan

steeds meer protesteren ze tegen de NSB, de Nederlandse politieke partij waarvan de leden bewonderaars zijn van nazi-Duitsland, een dictatuur (2). Scheps was het gezicht van die beweging maar Dirkje en Theo de onmisbare motoren. In de oorlog is het huis van Dik een schuilplek voor Joden + wapens + illegale lectuur + verboden radio's. Het is een wonder dat de Duitsers niets vinden. Ja, Dik was voor de duvel niet bang!

(foto uit het boek 'Scheps inventariseert', ook op: www.geheugenvanzeist.nl/articles/dirkje-inden-reiss)

(familiefoto Inden-Reiss)

Na de oorlog wordt Dik gemeenteraadslid in Zeist voor de Partij van de Arbeid. Ze zet zich erg in voor Den Dolder. Dankzij haar krijgt DOSC een nieuw sportveldencomplex. Ze organiseert veel voor de ouderen uit ons dorp + zorgt voor een echte bibliotheek + bemoeit zich met de sociale woningbouw voor mensen met weinig geld (Dik wil dat zij ook een douche krijgen..... ja, heus, dat was niet vanzelfsprekend!) + Den Dolder krijgt mede dankzij haar een geweldige speeltuin. Het oude voetbalveld, de bieb en de speeltuin zijn inmiddels weg maar veel Doldenaren bewaren hun allermooiste herinneringen aan die plekken. Na Dik's dood in 1981 richt vriend Scheps een 'Stichting Inden-Reiss Fonds' op voor mensen die geld nodig hebben voor onderzoek naar verzet tegen dictaturen.

Dik en Theo krijgen zelf geen kinderen maar hun neefjes en nichtjes komen dolgraag bij hun tante in DD logeren. Indiaantje spelen in het bos of zwemmen in bosbad De Biltse Duinen: Dik doet lekker mee. Dik maakt vaak vlechten van haar haar en die draait ze langs haar oren in een rondje, zoals prinses Leia in Star Wars. Dan zeggen haar neefjes en nichtjes altijd: 'tante Dik heeft haar koptelefoon weer op'.

- (1) het volk regeert, dus geen rijke mannen die -stiekem met elkaar- bepalen wat er moet gebeuren met het land.
 (2) één persoon -of een klein groepje personen- bepaalt wat iedereen in het land moet doen. Niet eerlijk!

Mevr. Inden-Reisslaan

Zuster van Overeemlaan

Janna van Overeem, (1912-2009) roepnaam Jannie, is de oudste van drie kinderen. Het gezin woont aan de Dolderseweg 189, haar vader heeft daar een kruidenierszaak. Jannie zit op de School met den Bijbel, nu De Kameel, in diezelfde straat. Ze gaat in Baarn naar de mulo en volgt de opleiding tot kraamverzorgster. En ze verzorgt heel veel baby's in Den Dolder!

Maria van Vulpenlaan

Maria van Vulpen, (1809-1844) verzorgt - met haar man Johannes van Duuren- psychiatrische patiënten in Nijmegen op een nieuwe, menslievende manier. Ze willen de geesteszieken een veilige, van de buitenwereld afgeschermd wereld geven zonder dwang.

De Dolderse Speeltuin

De Dolderse Speeltuin ligt van 1951-1988 naast de spoorlijn, waar nu de woonkuil Duivenhorst ligt.

Er staan vet leuke speeltoestellen en veel Dolderse kinderen hebben er een abonnement. Met een vierkant speeltuinmuntje aan een veter om de nek kun je zo naar binnen.

(foto: opening nieuwe glijbaan, 3 september 1966, speeltuinbeheerder dhr. Sprakelaar met ketting + mevr. Inden-Reiss in het midden.)

Zo dicht bij het station - in het midden van Nederland- komen veel kinderen met schoolreisje naar Den Dolder.

Er is ook een verenigingsgebouw dat clubjes + mensen kunnen afhuren voor bijvoorbeeld een cursus of privé-feestje. Wel weer schoon opleveren.... dus moet je proberen je gasten warm te krijgen voor de 'afterparty rond de afwasbak'.

(foto: bewerkte foto uit 1953 van wss Hein Vlastra)

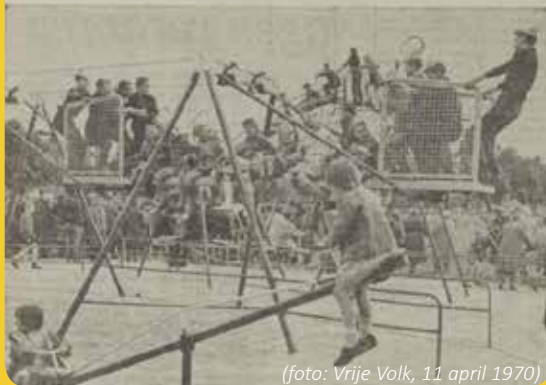
(foto: Zeistercourant 13 oktober 1945)

(foto: vlnr: ?, Marie van Oostenbrugge-Van Zoeren, Janna Veldhoven. Dames die de speeltuin beheerden)

(D)olderse S(peeltuin) '70

(foto: Vrije Volk, 11 april 1970)

In 1970 richt Wim Drees junior hier een nieuwe politieke partij op, De Democratisch Socialisten 1970 oftewel: DS'70 Een kritische krant schrijft dan treiterig D(olderse) S(peeltuin)'70. Hey, KAPPUH, krant! Dat is zinloos geweld tegen onze speeltuin!

WOORDZOEKER

Streep de woorden door en je vindt de oplossing.

BETHESDA
BLEEKNEUSJE
BROODPAP
DOLDERSEWEG
GLIJBAAN
JOZEBOKO

KOLONIE
LANDHUIS
PLUNJEBAAL
SPEELTUIN
SPOORRAILS
STAKING

STATION
TREINWAGON
VAKANTIEHUIS
WACHTKAMER
WEESKIND
YMCA

D	E	S	A	D	S	E	H	T	E	B	N	D	
S	J	N	I	O	L	D	E	R	I	B	P	W	
D	P	O	A	U	R	H	E	E	N	R	L	E	
O	G	E	Z	A	H	E	F	I	O	O	U	E	
L	N	T	E	E	B	D	G	N	L	O	N	S	
D	I	Y	E	L	B	I	J	N	W	O	D	J	K
E	K	S	M	C	T	O	L	A	K	P	E	I	
R	A	H	I	C	E	U	K	G	L	A	B	N	
S	T	D	S	T	A	T	I	O	N	P	A	D	
E	S	I	U	H	E	I	T	N	A	K	A	V	
W	W	A	C	H	T	K	A	M	E	R	L	E	
E	N	I	S	L	I	A	R	R	O	O	P	S	
G	S	B	L	E	E	K	N	E	U	S	J	E	

Oplossing

woordzoekerfabriek.nl - maak je eigen woordzoeker

Station Den Dolder

Als je vlak aan het spoor woonde, werd je in de nacht wakker van het gerammel van de houten ramen. 🤪
De mooie fietsenstalling tussen de spoorrails werd gerund door lange Henk van de WA stichting.

De kastanjabomen staan er nu nog; alleen de goud-es is weggehaald door de NS.

Deze elektrische locomotief heet een NS 1122 of 1160. Ze rijden sinds 1950. Mensen die er verstand van hebben, zeggen dat de foto na 1952 gemaakt is.

Ga naar buiten... waar staan deze borden?

2

3

1

4

In Den Dolder staan wel 6 informatieborden. Borden waarop staat wat belangrijk is voor die plek. Een gebeurtenis of het verhaal van vroeger. Weet je waar ze alle 6 staan? Sommige staan in het dorp. Maar eentje staat wat verder weg: dus op de fiets met oma, mama of papa, opa, buurvrouw ... (eentje is ook goed, hoor)

5

6

Oplossingen puzzels

- **Oude treinkaartjes:** Wat doen die gaatjes daar? Dan heeft de conducteur ze gekontroleerd met een kniptang. En kun je ze dus niet meer gebruiken.
- **Paleizen:** Soestdijk in Baarn; Drakensteijn in Lage Vuursche; Huis ten Bosch in Den Haag; Paleis Noordeinde in Den Haag; Paleis op de Dam in Amsterdam
- **Woordzoeker:** Den Dolder heeft geschiedenis
- **Adressen van de borden:** **1** Station Den Dolder; **2** Stille Hofje: Pleineslaan tussen 62 en 64; **3** Dolders wandkleed: JC Boswijklaan 10; **4** Bevrijdingsbank: Dolderseweg- hoek Hertenlaan; **5** Centrum: hoek Dolderseweg en Paduaweg; **6** Soestdijkerweg: naast caravanpark Prinsenburg.
- **Zoek de 5 verschillen:**

Wil je nog meer weten over Den Dolder?

Google eens naar het Geheugen van Zeist en zoek naar je favoriete onderwerp, bijvoorbeeld station Den Dolder. Direct naar de website via de QR-code hier-naast!

Ook op youtube zijn filmpjes waarin Den Dolder voorkomt. Of kom eens met ons praten. En als je heel enthousiast bent, doe je misschien wel mee met een volgende kroniek?

Schrijf dan een email met je naam en wat je leuk vindt om te onderzoeken of te doen naar Petra Koek: voorzitter@historischeverenigingdendolder.nl

Je kunt ons ook volgen op facebook: www.facebook.com/historischdendolder/

Scan me

Al lid van de Historische Vereniging?

Lid worden van de vereniging? Dat kan. Voor € 17,50 euro per jaar. Surf naar de website, ga naar Ledenadministratie of scan de QR-code hiernaast en meld je aan!

www.HistorischeVerenigingDenDolder.nl

